

A Bayer-noteszból

Gyakran tűnik úgy nekem, hogy Goethe tudott vagy legalábbis sejtett valami lényegeset a gipszről; 1786. december 25-én a következőket jegyezte föl olaszországi naplójába (*Utazás Itáliában*): „Szemközt a Rondadini-palotában van egy Medúza-fő: életnagyságnál nagyobb, méltóságteljes és szép arcán elmondhatatlanul találóan nyer kifejezést a halál félelmetes merevsége. Szereztem róla egy gipszöntvényt, de ezen mi sem maradt meg a márvány varázsából. A kő sárgás, testszínhez közelítő nemessége, áttetszősége eltűnt. A gipsz a márványhoz képest mindig krétaszerű és halott.

Es mégis, milyen öröm belépni egy gipszöntőhöz! Ott elnézheti az ember, hogyan emelkednek ki egyenként a formából a szobrok fölséges tagjai, s közben egészen új képet kap az alakokról...”

Afféle pop artos gesztus ez tulajdonképpen: kioltani az alkotásokat, dolgokat, illetve abszolút megvilágításba helyezni őket. A gipszre még a legerősebb reflektor is árnyékot vet, a gipszen maga a fény is árnyék — ha máshol nem, hát üres bensőjében.

Magam is sokáig készültem így „belépni” egy műhelybe — nevezetesen Kürthynéhez, a *krétakészítő*höz, Budán, a Hegyalja úton. Úgy képzeltem el, egy csokor vörös rózsával (a rózsza árnyéka vér a gipszen — gondoljunk Magritte *Emlékezés* című festményére) fogok „belépni” az iskola- és szabókréta-rengetegbe.

Azután meg az egyik *gipszrozetta-készítő* műhelybe akartam betoppanni, szintén Budán, de most valahol a Duna-parton, és a szűz gipszbe kiáltani Krúdy ismert szavait: *Pest, feketére fest!*

Afféle magánhappeníngék akartak lenni ezek a belépések, látogatások — ám egy hátsó szándékkal: a klisé, az öntőformát akartam felkutatni náluk, mert hát az a bizonyos belső gipsz (amiről Bráncusi beszél), liszt etc. csak karfiolt meg kenyérkét eredményezett: magát a formátlant. De, nemcsak kenyéren él az ember. Az abszolút szabályosat, geometrikusat — kört, keresztet — is meg akartam találni, el akartam készíteni...

Es egy napon, lekörözve a kisiparosokat, kréta- és rozettakészítőket, begurult verseimbe a BAYER-aszpirin!

Nem emlékszem már egészen pontosan e motívum felbukkanására, fejlődéstörténetét sem tudnám rekonstruálni hirtelen.

Úrfelmutatás Bayer-aszpirinnal — írtam egyik régi *csendéletemben*. Aztán a *Végeladás* gyógyszeres jelenetében is megjelenik természetesen: *Fagykenőcs-csel bedörzsölt Azsia. Bayer-aszpirin alatt Kijev!*

Csak a nagyipar (*Bayer Leverkusen*) formatervezői készíthették el azt a szép ürességet, melynek közepén, számomra afféle csodaként, látomásként, megjelent a kereszt, a horog — és egyáltalán mindenféle kereszt angyali negációja: a *Bayer-kereszt*.

Amikor elhatároztam, hogy egyfajta kis *hommaget* írok a műsorfüzetbe a *Ladik—Jancsó—Benovich* triónak, azt mondtam magamnak félig-meddig komolyan: olyan rövid legyél, hogy egy cug-poros (másképpen: kombináltporos) papírkára is ráférj.

Hát igen: a *cug-por!*

Gyermekkoromban mindig ügyetlenül csomagoltam be füzetemet — ezért csodáltam minden bizonnal annyira (sőt gyűjtöttem is egy időben!) a *cug-por*

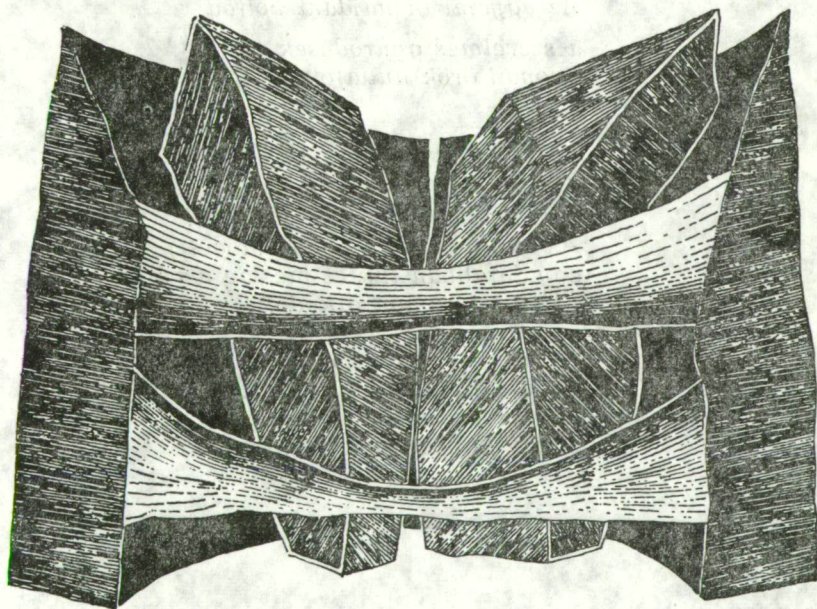
csomagolását. Míg barátaim papírrepülőket, papírcsákókat készítettek nagy-nagy háborúkra készülve, addig én cuppor-tasakot, csöpp fehér cuppor-borítékot hajtogattam, vasalgtattam.

Lexikonjaim (se a régié, se az újak) nem tudnak a cuppor-ról (pedig, érdekes, a nyáron, a Járászélen még mindig hallottam használni ezt a kifejezést). De böngészés közben a *Reggeli Újság* lexikonában (nekünk otthon nem volt Tolnai-lexikonunk, csak ez a kétkötetes újvidéki *mindentudó*) egy szép meghatározását találtam az aszpirinnek: ASZPIRIN (*acidum acetilosalicylicum*), finom tűkből lemezekké tapadó fehér por. Láz- és fájdalomcsillapító.

De nem folytatom, mert már így is az alkímia, az alkímiai porocskák területére kerültünk (igaz, Breton is mindig hangoztatta a szürrealizmus és az alkímia közös vonásait).

Első találkozásunkkor, még a nyáron, Jancsó megemlítette, jó lenne gondolkodni azon, nem kellene-e meghalnia a vers (monodráma) végén a színész-nő-színésznőnek. Noha a szalicilkeresztre való felfeszülése lényegében már hallála is, néhány sort mégis hozzáírtam a vershez: Íme:

*hoggy ragyog benne a keresztje
hoggy ragyog
hoggy ragyog
hoggy ragyog
minden porszem
hoggy remeg a huzatban
hoggy remeg a kereszthuzatban
istenem hahaha c u g - p o r
hull
de tán már én nem is vagyok
hull
hulla
szép halott vagyok*

SZENTI ERNŐ GRAFIKÁJA